

ЕКОЛОГІЯ І БІОЕТИКА, ЗАХИСТ ТВАРИН У ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В НАУКОВОМУ ЕКСПЕРИМЕНТІ

ПРИНЦИП «ПРИРОДНИХ ПРАВ» У ДИСКУРСИВНОМУ ОБГРУНТУВАННІ ЦІННІСНО-НОРМАТИВНОЇ СИСТЕМИ БІОЕТИКИ

Єрмоленко А.М.

*Інститут філософії імені Г.С. Сковороди
НАН України, Київ, Україна.*

Останнім часом, коли на передній план наукових досліджень виходять питання генних технологій, можливостей клонування людини, преімплантаційної діагностики тощо, загострились проблеми щодо того, якою мірою людина взмоє взяти у свої руки і під свій контроль подальшу еволюцію розумного життя. Ці питання підважують принцип «природних прав», засадничий для універсалістичної «філософії прав людини», морально-правової системи сучасного демократичного суспільства загалом. Розв'язання цих проблем здійснюється кількома напрямками: у релігійно-метафізичному, коли недопустимість втручання в людську природу обґрунтовується тим, що природна конституція людини є онтологічною даністю, успадкованою нами від природи, або даною Богом (Г.Йонас); зверненням до саморефлексії науки, зокрема біології, а саме — твердженням, що сама біологічна конституція людини забороняє їй клонувати саму себе (Е.Ціммер); і, нарешті — соціально-філософською аргументацією, пов'язаною з тим, що генні технології, змінюючи успадковані природним чином характеристики біологічної конституції людини, ставлять під загрозу концепцію «рівності від природи», засадничувальну для західної демократії (Ю.Габермас, Ф.Фукуяма). Такий підхід я й хотів би зауважити у цій доповіді.

На мою думку, спроба вивести зі спільних біологічних рис людини моральні й правові норми, а також соціально-полі-

тичні інституції є ще одним варіантом «натуралістичної хиби». Річ у тім, що «народження природним чином» тільки на позір утворює основу для симетричності, тобто рівних прав. Насправді люди за природою народжуються якраз нерівними, і така нерівність утворює основу для асиметрії міжсуб'єктних стосунків і соціальних відносин. Принцип «рівності від природи» є очевидним лише тоді, коли дієвим стає концепт рівності як регулятивної ідеї, контрфактичної щодо «(не)-рівності від природи». Тому симетрія — це регулятивна ідея, що спричиняє рух суспільства до такого стана, в якому вона уможливується, фактично ніколи не виповнюючись остаточно. Відтак апеляція до «народження неприродним чином», відповідно, до «природних прав» не є підставою для заперечення еugenіки, клонування та інших способів творення інакших «розумних істот».

До того ж процеси розвитку науки і техніки навряд чи можна зупинити, і тільки справа часу, коли з'являться нові розумні істоти. І вже сьогодні ймовірно припустити черговий «кінець історії», коли поруч з нами існуватимуть «нові люди» або зцілковито новою тілесною конституцією, або з гібридною. Тоді перед нами й постане питання співіснування і можливості досягнення порозуміння з ними. Але коли ці нові істоти будуть розумними, тоді незалежно від їхньої природної конституції на них поширюватиметься той самий дискурсивний принцип універсалізації, коли норми й цінності обґрунтовуються вагомим аргументом. Тобто вони існуватимуть і розвиватимуться у певному морально-правовому полі, легітимованому аргументативним дискурсом на основі регулятивного принципу ідеальної комунікації, тобто симетричних відносин рівноправних розумних істот. І навіть у разі домінування в

них інструментального складника раціональності, внаслідок чого утворюватиметься антагонізм з нами, для їхнього виживання їм доведеться або знищити нас, або домовлятися з нами. Своєю чергою це означатиме, що люди, хай там як, захищатимуть свою гідність і свої права, зокрема й права на власну тілесну конституцію. Таким чином, «народжені неприродним чином» навряд чи загрожуватимуть інституціям демократичного суспільства.

Отже, розв'язання питання про (не-)допустимість клонування та інших способів генних втручань у біологічну природу людини має бути зорієнтоване на моральні категорії, такі як свобода, рівність і відповідальність, а не на категорії біоетики, не оминаючи «метафізику» нормативності. Адже тільки на основі біології (природи людини) не можна раціонально обґрунтувати нормативні питання, які належать до «метафізики моралі», це було б ще однією «натуралістичною хибою». У вирішенні цих проблем правитиме за дороговказ реконструйований на засадах комунікативної парадигми принцип універсалізації, дістаючи свого прояву в дискурсивній етиці, яка має стати засадничою і для біоетики. Етика дискурсу зберігає всі атрибути етики, пов'язані зі свободою суб'єкта та його відповідальністю, доповнюючи монологічну відповідальність комунікативною спільною відповідальністю, зокрема і щодо розв'язання проблем подальшого поліпшення природної конституції людини аж до створення нових розумних істот і співпраці з ними.

ВИЗНАННЯ БІОЕТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ – ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Триньова Я.О.

Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України, Київ, Україна, trynovayana80@gmail.com

Відомо, що біоетика як комплексне знання (science of survival) про співіснування людини з іншими елементами екосистеми формувалась в період винайдення людством так званого небезпечного знання. Останнє було визнано небезпечним через певний соціально-правовий дисбаланс, який створюється внаслідок використання результатів такого знання. Протягом удосконалення знання про виживання - біоетики, було сформульовано її принципи, цінності, які відобразились у міжнародних документах (Всезагальна декларація про біоетику та права людини від 2005 року). Виникла біоетична парадигма.

Проникнення біоетичних принципів до різних сфер суспільства, в тому числі і правової сфери є біоетизацією суспільства. Однак цей процес проходить повільно і не послідовно. А на фоні загострення таких глобальних викликів сучасності як експерименти над геномом людини, створення та використання ГМО, нанотехнологій, кліматичні експерименти тощо - небезпека зникнення планети Земля збільшується. Для подолання небезпеки знищення людиною планети (хвороби Землі – «люди») необхідно визнати біоетичну парадигму та запровадити на державному рівні її дотримання. Саме на її засадах має виховуватись суспільство. Правове забезпечення діяльності людини і сама потенційна діяльність має пропускатись через призму біоетичної парадигми. В правовій сфері необхідно відійти від домінуючого позитивізму в законотворенні та пануючого тисячолітні варварського антропоцентричного світогляду в бік застосування принципів природнь-